

NEZAMESTNANOSŤ ABSOLVENTOV ŠKÔL NA TRHU PRÁCE. NÁSTROJE, RIEŠENIA A VÝZVY.

UNEMPLOYMENT OF SCHOOL GRADUATE IN THE LABOR MARKET. TOOLS, SOLUTIONS AND CHALLENGES.

Adriana Martošová

Abstract

The term "unemployment is a deterrent for every one of us. Today, for us, it poses an economic and social threat to human development and to society as a whole. All countries affected by this problem are struggling to combat this phenomenon by various means. The development of unemployment among people in such countries raises not only economic but also social problems such as bad physical and mental health of a person, family breakdown and criminal activity.

As a result of the global financial and economic crisis, the rise in unemployment among young people aged 15-24 is also one of the key challenges of the current labor market. The process of incorporating young people into the work process and the problems associated with it are, among other things, a reflection of how they were prepared to enter the labor market. On the other hand, it raises the question of whether the company creates enough job opportunities for people who have been provided with high-quality education.

The aim of the contribution is to identify factors related to the process of transition from school to the labor market, to analyze the unemployment of school-leavers in the labor market in the structure of eight counties, and to evaluate the existing instruments of active labor market measures and to outline the possibilities of reducing the extent of youth unemployment. Europe 2020 strategy plan.

Key words: development, graduates, labor market, measures, unemployment,

JEL Code: JEL Code B4, E7, P4

Abstrakt

Pojem „ nezamestnanosť je pre každého z nás odstrašujúcim slovom. V dnešnej dobe pre nás predstavuje ekonomickú a sociálnu hrozbu pre ľudský vývoj a jej celú spoločnosť.

Všetky krajiny, ktoré sú postihnuté týmto problémom sa snažia rôznymi prostriedkami voči tomuto fenoménu bojovať. Vývoj nezamestnanosti u ľudí v takýchto krajinách vyvoláva nielen ekonomické ale aj sociálne problémy, ako sú zlé fyzické a psychické zdravie človeka, rozpad rodiny a trestná činnosť.

V dôsledku svetovej finančnej a ekonomickej krízy patrí ku kľúčovým problémom súčasného trhu práce aj nárast nezamestnanosti mladých ľudí vo veku od 15- 24 rokov. Proces zaraďovania sa mladých ľudí do pracovného procesu a problémy s tým spojené, sú okrem iného, aj odrazom toho, ako boli školou pripravení na ich vstup na trh práce. Na druhej strane, vynára sa problém, či spoločnosť vytvára dostatok pracovných príležitostí aj pre ľudí, ktorým bolo poskytnuté kvalitné vzdelanie.

Cieľom príspevku je identifikovať faktory súvisiace s procesom transície zo školy na trhu práce, analyzovať nezamestnanosť absolventov škôl na trhu práce v štruktúre podľa ôsmich krajov, a následne vyhodnocovať existujúce nástroje aktívnych opatrení trhu práce a v záujme načrtnutia možností zníženia rozsahu nezamestnanosti mladých ľudí, predkladá prístupy a riešenia hospodársky plán Stratégia Európa 2020.

Kľúčové slová: absolventi, nezamestnanosť, opatrenia, trh práce, vývoj,

JEL Code: JEL Code B4, E7, P4

Úvod

Hlavnou príčinou nezamestnanosti je u nás pokles rastu a úpadok slovenského hospodárstva. Vývoj nezamestnanosti v SR je ovplyvnený nedostatočnou pracovnou silou, nedostatočnou väzbou medzi školským systémom a trhom práce, nízkou mobilitou pracovnej sily ako aj nízkou tvorbou pracovných miest. Vláda sa snaží znížiť nezamestnanosť prostredníctvom rôznych nástrojov, riešení, výziev alebo nových projektov, a to v podobe opatrení aktívnej politiky trhu práce. K štandardným nástrojom aktívnych opatrení na trhu práce explicitne zacielených na segment mladých ľudí spravidla patria nástroje eliminujúce ich hlavný hendikep, a to nedostatok odbornej praxe a praktických skúseností. V rámci súboru aktívnych opatrení na trhu práce SR na tieto účely slúži absolventská prax, ktorá dáva možnosť absolventom škôl nadobudnúť odborné zručnosti a praktické skúsenosti formou pracovnej stáže uzamestnávateľa.

Toto úsilie sa označuje ako politika plnej zamestnanosti. Veľmi úzko s ňou súvisí aj ďalší ekonomický pojem a to trh práce. Ten je považovaný za jeden z najdôležitejších trhov, pretože prostredníctvom neho dochádza k rozmiestňovaniu národného zdroja – práce medzi regióny, odvetviami a zamestnávateľskými subjektami. V prípade neefektívneho fungovania, trh práce má dôsledky na rast produkcie, vývoj nezamestnanosti a inflácie. Môže nastať tak prepúšťanie pracovníkov v rôznom odvetví, ale jedinou výnimkou je automobilový a IT priemysel, keďže ponúkajú najväčšiu šancu zamestnať sa. Ďalším problémom je, že sa neustále menia zákony a opatrenia. Môžeme teda povedať, že nezamestnanosť je aktuálnou témou pre našich politikov a má negatívny dopad nielen na jednotlivca, ale aj na celú spoločnosť, ktorá sa neustále zdokonaľuje a rozvíja. V predchádzajúcich rokoch je preukázané, že ľudia na tento fenomén neboli dostatočne pripravení a ani zvyknutí, keďže prevládala plná zamestnanosť. (Tuleja, 2007)

1 Vymedzenie pojmov nezamestnanosť a trh práce

Pre vymedzenie pojmu nezamestnanosť nájdeme veľa definícií z teórie ale aj z praxe. Ako sme už v úvode naznačili, ide o ekonomicko- sociálny jav, kde môžeme považovať človeka buď:

- za nezamestnaného, ktorý nemá prácu z rôznych dôvodov a nedarí sa mu ju nájsť, ale má záujem pracovať,
- za nezamestnaného, ktorý nemá prácu a ani nemá záujem pracovať a ani si ju nehľadá.

Ako uvádzajú Masárová, Sika a Španková (2015), nezamestnanosť je jav trhového hospodárstva, ktorej je venovaná najväčšia pozornosť za posledné obdobia. Predstavuje dlhodobé prerušenie práce, ktoré nie je spôsobené vlastným pričinením (Ivanová, 2016)

„Nezamestnanosť je nielen vážny ekonomický a sociálny problém ale je považovaná aj za veľmi vážny politický problém. Nezamestnanosť totiž znamená stratu statkov a služieb, ktoré mohli nezamestnaní pracovníci vyrobiť“ (Martincová, 2002, s. 7-8).

Uramová et al(2010) uvádza, že z ekonomického aspektu nezamestnanosť znamená úbytok produkcie, zisku a rozhadzovanie peňažnými zdrojmi štátu. Hovorí aj o tom, že nezamestnanosť má vplyv na zvýšenie deficitu štátneho rozpočtu(2010).

Podľa Medzinárodného úradu práce, nezamestnanosť sa definuje ako určitá zásoba ľudí, ktorá chce byť zapojená do pracovného procesu a je ľahko dostupná na trh práce. (Wolfová, 2007)

Rievajová(2007) uvádza, že nezamestnanosť odzrkadľuje nie úplné využitie práceschopného obyvateľstva, ktoré sa o zamestnanie uchádza. Vzhľadom k tomu, že nezamestnanosť nemožno považovať za jednotný pojem, tak autorka považuje nezamestnané osoby za tie, ktoré nie svojim pričinením prišli o prácu a hľadajú si stále novú.

V knižných publikáciách nájdeme veľa rôznych definícií o pojme trh práce. Čo pre nás predstavuje trh práce? Trh práce je miesto, kde sa stretáva dopyt s ponukou. Jurečka(2010) uvádza, že na trhu práce dopyt po práci vychádza zo strany potenciálnych zamestnávateľov a strana ponuky predstavuje pracovnú silu.

„Jadrom trhu práce je dopyt a ponuka pracovných síl. Špecifickosťou trhu práce je, že okrem ekonomických súvislostí obsahuje dôležité sociálne súvislosti trhu. Vzťahuje sa na všetkých ľudí, ktorí môžu byť k dispozícii pre zamestnanie.“ (Bielik, P. a kol., 2001)

Rievajová, E.(2006) uvádza, že dopyt po práci sa vystihuje svojím rozmerom, zložením podľa sektorov, profesijných tried, odborných požiadaviek. Ponuka práce je definovaná tiež svojím rozmerom, zložením podľa pohlavia, veku, odborných vedomostí a spôsobilostí, kompetencií a sociálnej národnosti.

Juska definoval trh práce takto: *„trh práce predstavuje súhrn všetkých činiteľov, ktoré súvisia s angažovaním pracovných síl do zamestnania. Je súčasťou ekonomiky a jadrom trhu práce je ponuka a dopyt. Ponuka práce predstavuje množstvo a štruktúru osôb, ktorí sú na trhu práce k dispozícii na zamestnanie. Dopyt po práci predstavuje množstvo a štruktúru pracovných miest na trhu práce.“*(Jusko, 2004)

Tuleja definoval trh práce ako *„miesto, kde sa stretáva dopyt po práci zo strany potenciálnych zamestnávateľov s ponukou práce, ktorú predstavujú jednotlivci uchádzajúci sa o zamestnanie, pričom predmetom kúpy a predaja nie sú jednotlivé osoby, ale ich pracovná sila.“*(Tuleja, 2007) Pracovná sila predstavuje, všetko to čo, čím človek disponuje ako sú schopnosti, poznatky, vedomosti, kreativita, ktorých výsledkom je samotná práca, tzv. tvorivosť. Pri správnom fungovaní trhu práce, všetko závisí od politiky trhu práce. Tá predstavuje politiku zamestnanosti *„systém podpory a pomoci občanom pri ich začleňovaní sa na pracovné miesta na trhu práce. Jej hlavnou úlohou je zabezpečiť právo občanov na vhodné zamestnanie.“*

Na trhu práce vystupujú aj subjekty. Medzi ne zaraďujeme domácnosti, podniky, štát a v neposlednom rade aj zahraničie. Na strane subjektu, člen domácností prácu ponúka a naopak na strane subjektu ako sú podniky, firmy a štát sú ochotní ponúknuť prácu kúpiť. Zahraničie zohráva tiež dôležitú úlohu na trhu práce, pretože pracovná sila so svojimi vedomosťami a zručnosťami sa vysielala do cudziny.(Kuchár, 2007) Zahrňujeme sem aj vystupujúcich absolventov škôl, ktorí po úspešnom ukončení si hľadajú uplatnenie na trhu práce, ale z rôznych dôvodov si ju nemôžu nájsť. Absolventi škôl patria medzi rizikové skupiny nezamestnaných a to zväčša do 30 rokov. V tomto veku je pre nich veľkým problémom si nájsť prácu, z určitých dôvodov, napr. nemajú nadobudnuté skúsenosti, nemajú prehľad o aktuálnom dianí vo svete a základné pracovné návyky. Preto sa odporúča, aby sa takýmto mladým ľuďom poskytovali rekvalifikácie, vzdelávacie a jazykové kurzy a podpory.

2 Praktická časť, výsledky práce

2.1. Cieľ práce, metódy práce

Cieľom príspevku bolo zanalyzovať a zhodnotiť situáciu v rámci nezamestnanosti absolventov škôl na Slovensku a nadviazať na to návrhy pre prax, odporúčané nástroje pre zníženie nezamestnanosti absolventov škôl a pre jej zlepšenie situácie na Slovensku.

Analýza vychádza zo štatistických údajov, pričom sme sledovali stav a vývoj nezamestnanosti absolventov škôl na trhu práce v rokoch 2000, 2005, 2010, 2015, 2017.

Na dosiahnutie údajov a splnenie cieľa sme použili štatistické údaje z Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR a postupne sme sa zoznamovali s touto situáciou, ktorá sa týka nás všetkých mladých ľudí.

2.2 Analýza vývoja nezamestnanosti absolventov škôl na trhu práce

Predtým, ako si znázorníme štatistické údaje o nezamestnanosti absolventov škôl prostredníctvom tabuliek a grafov, tak sme si zhodnotili celkovú situáciu na Slovensku, a to v rámci miery evidovanej nezamestnanosti (počet, nárast/pokles).

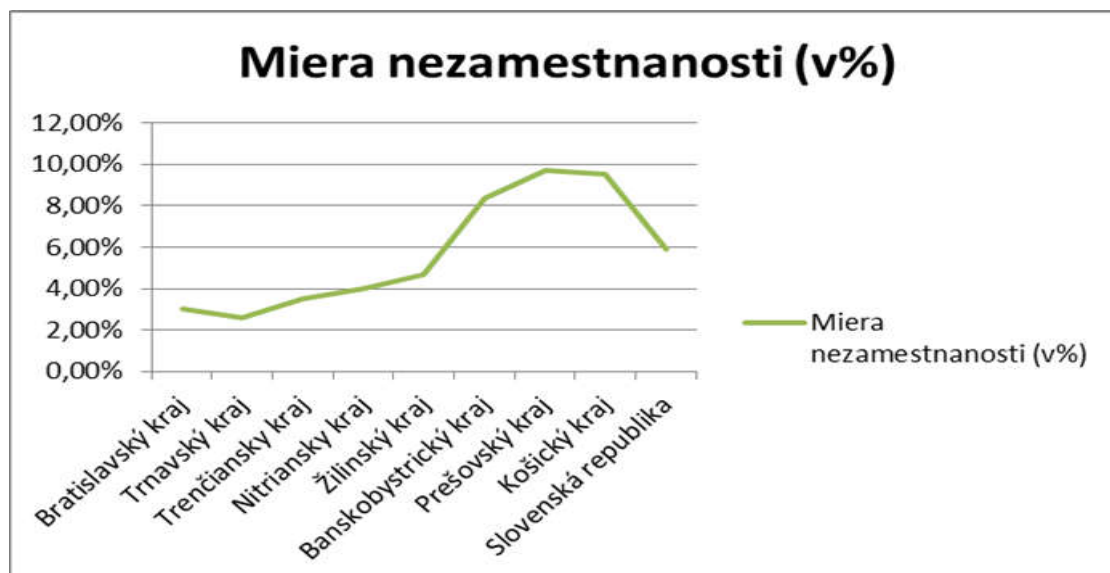
Tabuľka 1 nám znázorňuje prehľad miery nezamestnanosti SR podľa 8 krajov, kde sme zaznamenali najvyššiu mieru nezamestnanosti v Prešovskom kraji s počtom 47 016 (9,70 %) a najnižšiu mieru nezamestnanosti sme zaznamenali v Trnavskom kraji s počtom 9868(2,62 %).

Tab. 1: Miera nezamestnanosti SR

Nezamestnanosť - Slovenská republika			
Kraj	Počet nezamestnaných	Nárast/Pokles	Miera nezamestnanosti v %
Bratislavský kraj	11 623	-109	3,02
Trnavský kraj	9868	44	2,62
Trenčiansky kraj	13 229	30	3,51
Nitriansky kraj	18 037	88	4,03
Žilinský kraj	19 341	30	4,67
Banskobystrický kraj	34 861	561	8,33
Prešovský kraj	47 016	515	9,70
Košický kraj	43 293	526	9,50
Slovenská republika	197 268	1685	5,88

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, stav k 31.01. 2018

Graf 1 Miera nezamestnanosti v %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ŠÚ SR, stav k 31.1. 2018 podľa krajov

V nasledujúcich tabuľkách a grafoch, sme venovali pozornosť nášmu problému, a to počtom nezamestnaných absolventov škôl na trhu práce za mesiac september. Tieto štatistické údaje sme si spísali do tabuľky 2, na základe dostupných zdrojov z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Tab. 1: Počet nezamestnaných absolventov škôl na trhu práce za september (v%)

Počet nezamestnaných absolventov škôl na trhu práce za september (v%)					
	2000	2005	2010	2015	2017
Bratislavský kraj	8,12	6,00	5,63	6,67	6,39
Trnavský kraj	10,38	9,03	9,73	8,88	7,29
Trenčiansky kraj	10,24	9,65	11,44	10,04	9,38
Nitriansky kraj	13,71	13,60	12,13	14,64	14,62
Žilinský kraj	13,89	12,60	14,67	11,65	12,27
Banskobystrický kraj	11,12	14,51	12,46	20,87	22,82
Prešovský kraj	16,96	17,75	19,13	15,40	16,98
Košický kraj	15,58	17,66	14,80	11,85	10,24
Slovenská republika	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ÚPSVaR SR

V tabuľke 2, sme znázornili údaje po sebe nasledujúcich piatich rokoch. V roku 2000, sme zaznamenali najvyšší počet nezamestnaných absolventov škôl na trhu práce v každom kraji, ale najvyšší sme mohli zaregistrovať v Prešovskom kraji, a najnižší v Bratislavskom kraji. Postupom času po piatich rokoch, sme si nemohli nevšimnúť, že v roku 2005 nezamestnanosť absolventov škôl na trhu práce bola vo fáze recesie. Veľký pokles, sme mohli zaregistrovať v Bratislavskom a Trnavskom kraji, kde už v roku 2010, sme opäť v niektorých krajoch mohli zaznamenať veľký skok nárastu, napr. v Trenčianskom kraji, Žilinskom kraji, Prešovskom kraji. V roku 2015 už bol tento nárast nezamestnanosti na poklese, a to opäť najmä v Bratislavskom a Trnavskom kraji. Najväčší pokles nezamestnanosti absolventov škôl na trhu práce, sme mohli zaevidovať v roku 2017 v každom kraji. Údaje sú znázornené aj v percentuálnom vyjadrení.

Záver

Nezamestnanosť je nesúlads medzi dopytom a ponukou na trhu práce, ako taká je negatívnym fenoménom, či už pre ľudstvo, alebo ako vplyv na jej ekonomiku a tým aj celkový postupný rast, ale aj pre človeka ako jednotlivca, ktorého sa bezprostredne dotýka a ktorý sa s ňou musí vysporiadať. V dnešnej dobe už nikto z nás, nemôže povedať, že sa ho tento problém netýka. Možno dnes, možno zajtra alebo o rok, sa môže hocikto z nás ocitnúť v pozícií nezamestnaného a bez pracovného miesta. S úlohou bojovať proti nezamestnanosti sa prijímajú rôzne opatrenia, riešenia, nové výzvy, a to bez prerušenia, ktoré niekedy okrem toho, že neprinesú pozitívny efekt, pôsobia dokonca v opačnom smere. Treba si ale uvedomiť, že aj keď klesá miera nezamestnanosti, to ešte neznamená, že nastane nárast zamestnanosti. Preto nielen množstvo pracovných miest, ktoré zanikajú alebo naopak sa vytvárajú, ale aj demografický vývoj a zmeny v podmienkach odchodu do dôchodku, veľmi výrazne stanovujú vývoj nezamestnanosti. Viacerí odborníci z ekonómie súhlasia s tým, že nezamestnanosť na Slovensku nemá cyklickú, ale štruktúrnu povahu.

V minulosti ľudia zo Slovenska nemali také skúsenosti s cestovaním do zahraničia za prácou, preto by pomohlo, napr. zvýšenie príspevku na sťahovanie. Krajiny EÚ využívajú vzdelávanie na trhu práce ako boj proti nezamestnanosti. Veľakrát sa stáva, že sa vina hádže iba na Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ale nie je to tak. Za porušenie pravidiel, určitých zásad sú zodpovedné aj všetky iné rezorty, napr. Ministerstvo pôdohospodárstva, pretože práve ono má na starosti, prostredníctvom zákonov a noriem stimulovať priemysel a ostatné odvetvia hospodárstva, tak aby sa do záchytného bodu MPSVaR SR vstúpilo, čo najmenej takých, ktorí zamestnanie nemajú. Medzi najčastejšie dôvody nezamestnanosti zaraďujeme nízku úroveň vzdelávacieho systému, nízku mobilitu pracovných síl do zahraničia alebo naopak, a nízku flexibilitu trhu pracovných miest. V Slovenskej republike sa využívajú rôzne nástroje na odstránenie nezamestnanosti. K odstráneniu nezamestnanosti, prípadne k jej zníženiu, sa využíva podpora aktívnej politiky zamestnanosti, cez flexibilitu zákonníka práce. Veľkú úlohu tu zohráva aj Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny SR, pretože oni majú za úlohu umiestniť mladých ľudí na trh práce, poskytovať im odbornú pomoc formou praxe a kvalitné informačné služby, aby sa nezamestnaní absolventi rýchlejšie zorientovali a našli si uplatnenie na trhu práce.

Cieľom príspevku sme poukázali na súčasný vývoj nezamestnanosti absolventov škôl na trhu práce v Slovenskej republike za rok 2000, 2005, 2010, 2015 a 2017. Z výsledkov

práce sme zistili, že najviac nezamestnaných absolventov na trhu práce bolo v roku 2000, 2010 a to v Prešovskom a Košickom kraji. Štát ale prijal mnohé opatrenia a nástroje na jej odstránenie . Podľa dostupných zdrojov a štatistických údajov, sme dospeli k záveru, že najnižšia nezamestnanosť nastala v roku 2017.

Veríme, že v budúcnosti bude nezamestnanosť len a len klesať a absolventi škôl nájdu svoju uplatnenie na trhu práce, hlavne vo svojom odbore.

Použitá literatúra

- BIELIK, P.** 1996. *Ekonomika podnikov*. Nitra: SPU, 1996, s.79-84, ISBN 80- 7137-295-1
- IVANOVÁ, K.** 2016. *Základy ekonómie*. Prvé vydanie. Trenčín: FSEV TnUAD, 2016. 364 s. ISBN 978-808075-770-0
- JUREČKA, V. a kol.** 2010. *Makroekonomie*. Prvé vydanie. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. 336 s. ISBN 978-80-247-3258-9.
- JUSKO, P.** 2004. *Sociálna politika pre sociálnych a misijných pracovníkov*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2004. 144 s. ISBN 978-80-8083-018-2.
- KUCHAR, P.** 2007. *Trh práce- sociologická analýza*. Praha: Karolinum, 2007. 183 s. ISBN 978-80-246-1383-3.
- MARTINCOVÁ, M.** 2002. *Nezamestnanosť ako makroekonomický problém*. Prvé vydanie. Bratislava : Edícia ekonómia,2002. 131 s. ISBN: 80-89047-31-9.
- RIEVAJOVÁ, E.** 2006. *Teória a politika zamestnanosti*. Bratislava: Ekonóm, 2006. 286 s. ISBN 80-225-2263-5.
- RIEVAJOVÁ, E. - STANEK, V. - KRAUSOVÁ, A.**1997. *Transformácia sociálnej sféry v Slovenskej republike (nezamestnanosť, sociálna práca)*.Bratislava: Edícia Nová ekonómia, vyd. Sprint vfra,1997. ISBN 80-88848-16-4.
- TULEJA, P.** 2007. *Analýza pro ekonomy*. Praha: Computer Press a.s., 2007. ISBN 978- 80-251-1801-6.
- URAMOVÁ, M. – LACOVÁ, Ž. – HRONEC, M.** 2010. *Makroekonómia I*. Bratislava. 2010. ISBN 978-80-557-0043-4.

Kontakt

Ing. Adriana Martošová

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne

Fakulta sociálno -ekonomických vzťahov v Trenčíne

Katedra manažmentu a rozvoja ľudských zdrojov

Študentská 3, 911 50 Trenčín

adriana.martosova@tnuni.sk